

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 และ เปรียบเทียบสภาพการบริหารงานโดยดั้งเดิมดั้งใหม่ในการวิจัยไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและคณาจารย์มีทัศนะคิดต่อสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 แตกต่างกันทั้งตำแหน่งและประสบการณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 173 คน คณาจารย์จำนวน 1,716 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 รวมทั้งสิ้น 1,889 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ได้จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดย การสุ่มแบบเจาะจงจากเบ็ดพื้นที่การศึกษาทั้ง 3 เขต 9 อำเภอของจังหวัดพิษณุโลกและทำการเลือกมา 1 เขตคือเขตพื้นที่การศึกษาที่ 1 ได้แก่ อำเภอเมืองและอำเภอบางระกำ และมากำหนด สัดส่วนร้อยละ 70% ของโรงเรียนทั้งหมดรวมทั้งสถานศึกษาเอกชน แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของยามานา (Yamana') (วิราพร พงศ์อาจารย์, 2542 : 72 อ้างถึงใน Yamane, 1973 : 725) กำหนด ค่าความคลาดเคลื่อน 95% จากนั้นทำการสุ่มแบบเจาะจงจากกลุ่มผู้บริหารและคณาจารย์ใน โรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาที่ 1 ซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ตำแหน่งผู้บริหารทั้งหมดและ คณาจารย์ได้ทำการสุ่มโดยการเจาะจงคณาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ครูอนามัยของโรงเรียนในแต่ละ ช่วงชั้น ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 405 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 121 คน คณาจารย์ จำนวน 284 คน รวมทั้งสิ้น 405 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เกี่ยวกับสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร (Man) ด้านการดำเนินการ (Management) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ด้านงบประมาณ (Money) และสภาพปัจจุบันของโครงการอนามัยโรงเรียน จำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ดูแลแบบสอบถามเป็นลักษณะสำรวจรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เป็นแบบสำรวจรายการ ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร (Man) ด้านการดำเนินการ (Management) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ด้านงบประมาณ (Money) และสภาพปัจจุบันของโครงการอนามัยโรงเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปจำนวน 405 ฉบับ ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด จำนวน 386 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.30

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สัดส่วนที่ใช้คือ ร้อยละ (Percentage)

2. การศึกษาสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร (Man) ด้านการดำเนินการ (Management) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ด้านงบประมาณ (Money) และสภาพปัจจุบันของโครงการอนามัยโรงเรียน วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพรียบเทียบสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 ใน 5 ด้าน วิเคราะห์เป็นรายข้อและรายด้าน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่า t-test และค่า F-test ซึ่งกำหนดค่านัยสำคัญระดับ .05 จำแนกดามตัวแทน

สรุปผล

ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 สรุปได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 ใน 5 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีเฉลี่ยแต่ละด้านดังนี้ (ตาราง 3)

1.1 ด้านบุคลากร เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า สภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (ตาราง 4)

1.2 ด้านการบริหารจัดการ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า สภาพปัญหาการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (ตาราง 5)

1.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์และกิจกรรม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า สภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (ตาราง 6)

1.4 ด้านงบประมาณ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า สภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (ตาราง 7)

1.5 ด้านสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียน เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า สภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับมาก (ตาราง 8)

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

2.1 ทัศนะของผู้บริหารและคณาจารย์ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารและคณาจารย์มีทัศนะเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 ใน 5 ด้าน พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกันทั้ง 5 ด้านซึ่งไม่เป็นไปตามสมดุลของการวิจัย (ตาราง 9)

2.2 ทัศนะของผู้บริหารและคณาจารย์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารและคณาจารย์มีทัศนะเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 ใน 4 ด้าน พบว่า สภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันทุกด้านซึ่งไม่เป็นไปตามสมดุลของการวิจัย (ตาราง 14)

2.3 ทัศนะของผู้บริหารและคณาจารย์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงานพบว่า ผู้บริหารและคณาจารย์มีทัศนะเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 ใน 5 ด้าน พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกันทุกด้านซึ่งไม่เป็นไปตามสมดิฐานการวิจัย (ตาราง 45)

อภิปรายผล

จากการวิจัยสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 ผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. สภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียน ตามทัศนะของผู้บริหารและคณาจารย์จากผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและคณาจารย์โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ คือด้านวัสดุอุปกรณ์และกิจกรรม ด้านบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ยกเว้นด้านสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ หน้าที่สำคัญของผู้บริหารจะเห็นได้ว่า การบริหารงานสุขภาพอนามัยโรงเรียนเป็นงานหนึ่งในการบริหารงานด้านบริการด้าน ๆ ของโรงเรียนนอกจากนั้นการบริหารงานสุขภาพอนามัยในโรงเรียนยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้านวิชาการ การบริหารบุคลากร การบริหารงานเกี่ยวกับชุมชน และการบริหารงานธุรการในโรงเรียน การบริหารงานสุขภาพอนามัยใน โรงเรียนจึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำมีความรอบรู้เกี่ยวกับงานและหลักในการดำเนินงานด้านนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นอีกทั้งผู้บริหารส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ความเข้าใจ ความชัดเจนในการบริหารงาน โครงการอนามัยโรงเรียน ทั้ง 5 ด้าน เพราะต้องมีการบริหารงานควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนจึงส่งผลให้มีปัญหาอยู่ในระดับมาก แต่ทั้งนี้ปัญหาด้านบุคลากรยังเป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากครูในสถานศึกษา�ังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเกี่ยวกับงานสุขภาพอนามัยของนักเรียนและขาดบุคลากรเฉพาะด้านที่มาทำงานร่วมกันให้ความรู้ความเข้าใจในงานสุขภาพอนามัยของนักเรียนแก่บุคลากรในสถานศึกษา สรุปตัวแปรบivariate เมื่อพิจารณาเบื้องรายข้อแล้วพบว่าการจัดซื้อ อัจฉริยะและการพัฒนาของโครงการอนามัยโรงเรียนยังเป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระบบการเบิกจ่ายด้องเป็นไปตามระเบียบกระทรวงมีขั้นตอนหลายขั้นตอนมีข้อจำกัดหลายประการ ขึ้นอยู่กับเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาเกรงว่าจะใช้เงินไม่ตรงกับแผนที่วางเอาไว้ในการเบิกจ่ายตามระเบียบซึ่งด้องจัดสรรงบประมาณด้วยตนเอง ในด้านการบริหารจัดการเมื่อพิจารณาเบื้องรายข้อแล้วพบว่า มีแผนจัดครุภารย์ปฏิบัติหน้าที่งานอนามัยโรงเรียนอย่างชัดเจนเป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาได้วางกรอบแผนงานในการจัดครุภารย์ปฏิบัติหน้าที่งานอนามัยโรงเรียนเป็นอีกหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบไปพร้อมๆ กับการ

จัดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติอยู่ก่อนแล้วจึงมีความชัดเจนในการทำหน้าที่ของครุอาจารย์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของนักเรียน ด้านวัสดุอุปกรณ์และการจัดกิจกรรม เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อแล้ว พบว่า สามารถเดินจัดเป็นระเบียบปลอดภัยและสะอาด มีปัญหาอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากการจัดบริเวณของแต่ละโรงเรียนแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพื้นที่ ของท้องถิ่นนั้น

2. เปรียบเทียบสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียน จำแนกตาม ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและคณาจารย์ ที่มีประสบการณ์ การทำงานต่างกว่า 10 ปี 10 - 20 ปี และ 20 ปีขึ้นไป มีปัญหาการบริหารงานโครงการอนามัย โรงเรียนโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ดัง ไว้อาจ เนื่องมาจากการส่งเสริมสุขศึกษาในโรงเรียนนั้นนอกจากจะมีครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ ความรู้แก่นักเรียนแล้วควรมีการระดมบุคคลที่จะมาให้ความรู้ที่มาจากการท้องถิ่นอีก เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตลอดจนผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยโรงเรียนเองก็ เป็นบุคคลหนึ่งที่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม จากการปฏิบัติตามถ่ายทอดให้กับ นักเรียนในโรงเรียนและบุคคลในชุมชนได้เป็นอย่างดีจึงถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินงาน ตามโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพให้สำเร็จได้เป็นอย่างดีซึ่งขัดแย้งกับผลการวิจัยของบันเทิง ท่านะชันธ์ (2542 : 42 – 45) ได้กล่าวถึงการพัฒนา คุณภาพการศึกษานั้นด้องมีองค์ประกอบ ที่สำคัญ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรและสุขภาพ อนามัย ซึ่งจากการอบรมแนวคิด ข้อเสนอแนะและข้อดلالความร่วมมือของกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข ตลอดจนการเสนอแนะแนวทางขั้นตอนการเข้าสู่โรงเรียนส่งเสริม สุขภาพนั้นจะทำให้โรงเรียนทุกแห่งสามารถพัฒนาให้เป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพได้หากมีการ ปรับแนวคิดด้านการศึกษา แนวทางการบริหารจัดการให้เปิดกว้างและเชื่อมโยงกับระบบอยู่ ของสังคมภายนอกมาขึ้น การเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพนั้นต้องดังอยู่บนพื้นฐานความคิดของ การเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาตนเอง ซึ่งมุ่งไปสู่ทางเลือกที่สำคัญของการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ตลอดเวลาและมีการขยายผลสู่ชุมชนอย่างกว้างขวาง เนื่องจากด้องอาศัยการมีส่วนร่วมของ บุคลากรหลายๆ ฝ่ายในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพแต่สอดคล้องกับระบบวิชาการ จันทรากา และคณะ (2526 : 9) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับสุขภาพอนามัยว่า “การศึกษาดี ทำให้คนมีความรู้เรื่องสุขภาพอนามัยของตนเอง ครอบครัว เป็นการสร้างสุขนิสัยที่ดี” สุขภาพ ของเด็กมีความสำคัญมากในช่วงหนึ่งของชีวิตมนุษย์เพาะกายการที่คนเราจะมีสุขภาพดีนั้น ต้องมีพื้นฐานการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย สมองและจิตใจมาตั้งแต่เด็ก สภาพทางสุขภาพ ของเด็กขึ้นอยู่กับการเลี้ยงดูที่ดีและเหมาะสมมีที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะมีการกินดีอยู่ดี ตลอดจนได้รับความรัก ความอบอุ่นทางจิตใจอย่างเพียงพอทั้งนี้อาจเป็นเพาะกายการส่งเสริม สุขศึกษาในโรงเรียน นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะในบางเรื่องที่เหมาะสมกับวัยเป็นพิเศษจากวิทยากรผู้มีประสบการณ์ ทั้งนี้เป็นการจัด

ในลักษณะของกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งนอกเหนือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อที่นักเรียนจะได้เรียนรู้เข้าใจในแต่ละเรื่องและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างจริงจัง เช่น การป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อปัญหาต่างๆ ได้แก่ โรคเอดส์ สารเสพติด พฤติกรรมทางเพศ เป็นต้น

2.1 ทัศนะของผู้บริหารและคณาจารย์ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารและคณาจารย์มีทัศนะเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 ใน 5 ด้าน พบว่า สภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันทุกด้านซึ่งไม่เป็นไปตามสมดุลฐานการวิจัยทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการหน้าที่ของบุคลากรในสถานศึกษามีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบมากอยู่แล้วทั้งเรื่อง กิจกรรมการเรียนการสอนและงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร

2.2 ทัศนะของผู้บริหารและคณาจารย์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารและคณาจารย์มีทัศนะเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกเขต 1 ใน 5 ด้าน พบว่า สภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันทุกด้านซึ่งไม่เป็นไปตามสมดุลฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนจำแนกตามประสบการณ์ไม่แตกต่างกัน เพราะประสบการณ์การบริหารงานและการสอนของคณาจารย์ ด้านบุคลากร ด้านบริหาร จัดการ ด้านวัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมและด้านงบประมาณ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสภาพการบริหารงานโครงการอนามัยโรงเรียนผู้วิจัยข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรให้ผู้บริหารได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงานอนามัยโรงเรียน หลักการจูงใจในการบริหารงาน ตลอดจนเทคนิคพิธีการส่งเสริมงานอนามัยโรงเรียนเพิ่มขึ้น โดยจัดให้มีการอบรมประชุมสัมมนาผู้บริหารเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมงานอนามัยโรงเรียนเพื่อให้ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการส่งเสริมงานอนามัยโรงเรียนมากขึ้นโดยเฉพาะในด้านงบประมาณและบุคลากร

1.2 ผู้บริหารควรให้ความสำคัญด้านการจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนรวมทั้งจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในงานอนามัยโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ผู้บริหารควรส่งเสริมให้คณาจารย์มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับงานอนามัยในโรงเรียนโดยจัดให้มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องการปฏิบัติงานบริการอนามัยในโรงเรียนการให้บริการสุขภาพนักเรียน โดยครูประสานงานกับเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขในแต่ละระดับ ให้มีการเฝ้าระวังป้องกันโรค ป้องกันการติดยาเสพติด โดยเฉพาะสารระเหยประเภทสูดดม ให้ภูมิคุ้มกันโรคตรวจสุขภาพและรักษาพยาบาลอย่างทั่วถึง ประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพนักเรียนอย่างใกล้ชิด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมด้านอนามัยโรงเรียนทุกด้าน